

ผลประโยชน์ทับซ้อนภายในนโยบายความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น :
กรณีศึกษารัฐบาลทักษิณกับกลุ่มเจียรวนนท์¹

The Conflict of Interest within Japan-Thailand Economic Partnership Agreement-
JTEPA: A Study of The Thaksin Government and The Jiravanon Group

อรพรรณ กุลพรพันธ์* และพิชญ์ เสงี่ยมพงษ์**

Oraphan Kulpornphan and Pisanu Sangiampongsa

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเจียรวนนท์กับรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และผลประโยชน์ทับซ้อนที่กลุ่มนี้จะได้รับจากนโยบายความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับความตกลงดังกล่าวและสมาชิกกลุ่ม FTA Watch

ผลการศึกษาพบว่าภายใต้นโยบาย JTEPA ก่อให้เกิดการทับซ้อนระหว่างผลประโยชน์ของสาธารณะที่ต้องเสียไปเพื่อแลกกับผลประโยชน์ของกลุ่มทุนในพรรคซึ่งก็คือกลุ่มเจียรวนนท์ ซึ่งเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมทั้งเทคโนโลยี ศักยภาพ โอกาสและอำนาจในภาครัฐ ทำให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการค้าคือ หนึ่ง สินค้าไก่ สอง สินค้ากุ้ง สาม ผลไม้ และสี่ ช่องทางในการสร้างแบรนด์ CP ในตลาดญี่ปุ่น ที่จะสร้างรายได้มหาศาลให้แก่กลุ่มนี้ ส่วนผลประโยชน์ของสาธารณะที่ต้องเสียไปก็คือ หนึ่ง สินค้าข้าว ที่รัฐบาลยอมถอนสินค้าข้าวออกจากการเจรจาเพื่อแลกกับการส่งออกสินค้าไก่ กุ้งและอาหารแปรรูป สอง การเปิดโอกาสให้มีการนำเข้าขยะพิษเข้ามาในไทย สาม สิทธิบัตรจุลชีพที่เปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นเข้ามาเป็นเจ้าของสารพันธุกรรมที่มีถิ่นกำเนิดในไทย โดยรวมนอกจากผลประโยชน์สาธารณะที่เป็นรูปธรรมที่สูญเสียไปแล้ว นโยบาย JTEPA ยังอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขของไทย ด้วย ซึ่งทั้งหมดเป็นค่าใช้จ่ายที่แลกกับผลประโยชน์ที่กลุ่มเจียรวนนท์ได้รับ

คำสำคัญ: ผลประโยชน์ทับซ้อน ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น

Abstract

This research aims to study the relationship between the Jiravanon Group and the Thaksin Government, along with the benefit that the Jiravanon Group possibly obtained from the Japan-Thailand Economic Partnership Agreement (JTEPA) The study gathered information from public documents and interviews with the relevant bureaucracy and the FTA Watch Group.

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนภายในนโยบายความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น

* นิสิตปริญญาโท ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

** รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

Following comprise the findings and analyses of the study. There is a conflict of interest involved with JTEPA, while private gain is detected on the part of the Jiravanon Group. The Jiravanon Group is a large corporation with high food production technology; and it is known to have supported the Thai Rak Thai Party. As a result, the Group manages to acquire business advantages from the trade of its main products, consisting of chickens, shrimps, and fruits, as well as the opportunity in brand building in the Japanese market. These result in a large amount of yearly income of the Company. On the other hand, there are losses of the following public interest. First, Thailand agreed to remove rice products out of trade negotiation under JTEPA, in exchange for the export of chickens, shrimps, and processed foods. Second, some import of hazardous waste is allowed into Thailand. Third, The Japanese are allowed to patent micro-organisms originated in Thailand. In overall, aside from the losses of tangible benefits on the part of Thailand, the Thai public health and ecology are possibly affected by JTEPA. These are the costs of benefit possibly gathered by the Jiravanon Group.

Keywords: Conflict of Interest JTEPA

บทนำ

ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน ไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกได้ รัฐบาลจึงต้องดำเนินนโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพื่อที่จะรักษาผลประโยชน์ของชาติ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องแสวงหาพันธมิตรและสร้างความร่วมมือทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจโดยการแลกเปลี่ยนสิทธิประโยชน์เพื่อเปิดเสรีระหว่างประเทศสมาชิกในรูปแบบของการทำความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) จึงเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศต่างๆ ให้ความสนใจทำเขตการค้าเสรีมากขึ้นนั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะความล้มเหลวของการเจรจาในองค์การการค้าโลกหรือ WTO ตั้งแต่รอบซีแอตเทิลในปี ค.ศ.1999 จนถึงรอบแคนคูน ณ ประเทศเม็กซิโก ในปี ค.ศ. 2003 (นิลวรรณ สีสวัสดิ์ศรี, 2546: 1) ทำให้ประเทศสมาชิกหันมาทำเขตการค้าเสรีแบบทวิภาคี เนื่องจากการเจรจาระหว่างสองประเทศนั้นสามารถที่จะหาข้อสรุปได้รวดเร็ว เกิดความสำเร็จเป็นรูปธรรมได้คล่องตัวกว่าการที่จะรวมติจากการประชุมองค์การการค้าโลก (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2545: 3)

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลต่างได้ให้ความสำคัญกับการจัดทำเขตการค้าเสรีโดยเฉพาะรัฐบาลภายใต้การบริหารของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ได้มีนโยบายเชิงรุกโดยเน้นการเจรจาทวิภาคีเพื่อหาสู่ทางการขยายการค้ารวมทั้งการลงทุน (โคภิต นาสืบ, 2547: 2) แต่เนื่องจากรัฐบาลชุดนี้ถูกมองว่าเป็นพรรคของนายทุนหรือรัฐบาลของนายทุนที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มทุนขนาดใหญ่หลายกลุ่มที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศ ทำให้การกำหนดนโยบายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ของรัฐบาลชุดนี้ มักถูกตั้งข้อสังเกตว่ากลุ่มทุนในรัฐบาลมีผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ในนโยบายและกฎเกณฑ์ต่างๆ นี้หรือไม่ ซึ่งลักษณะของระบบทุนนิยมในไทยมีลักษณะพิเศษคือเป็นระบบทุนนิยมผูกขาด (Monopoly Capitalism) คือจะมีนายทุนกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งที่มีอำนาจในการควบคุมตลาด ซึ่งการดำรงอยู่ของระบบทุนนิยมนี้เกิดจากการพัฒนาของทุนไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน และข้อสังเกตจากปรากฏการณ์ทางการเมืองไทยซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับนายทุนคือช่วงเวลาที่การขึ้นมามีอำนาจของรัฐบาลซึ่งนำโดยพรรคไทยรักไทยที่ชนะการเลือกตั้งในปีพ.ศ. 2544 ที่มีพ.ต.ท.ทักษิณ เป็นนายกรัฐมนตรี

นั้น ปรากฏการณ์ทางการเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยยะสำคัญพอสมควร เมื่อพบว่าพรรคไทยรักไทยมีองค์ประกอบแกนหลักเป็นกลุ่มทุนผูกขาดของประเทศ (วรวิทย์ จำลองนาค. 2548: 10-11)

การเจรจาจัดทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) ได้เริ่มอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2547 ในสมัยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ โดยทั้งสองฝ่ายกำหนดที่จะลงนามในวันที่ 3 เมษายน 2549 แต่ในขณะนั้นได้เกิดวิกฤตการณ์ความไม่พอใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารประเทศอย่างไม่โปร่งใสของรัฐบาล จนในที่สุด พ.ต.ท.ทักษิณ ได้ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2549 จึงทำให้การลงนามต้องเลื่อนออกไปไม่มีกำหนด ปัจจุบัน JTEPA ได้มีการลงนามไปแล้วในรัฐบาลของพล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2550 และมีผลใช้บังคับในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 ที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามในงานวิจัยนี้จะเป็นการศึกษาผลประโยชน์ทับซ้อนภายในนโยบาย JTEPA ในช่วงรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ เท่านั้น ทั้งนี้ JTEPA จึงจัดได้ว่าเป็นความตกลงระดับทวิภาคีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะญี่ปุ่นถือเป็นประเทศพัฒนาแล้วในทวีปเอเชีย ไทยและญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่ค้าที่มีความใกล้ชิดกันมายาวนานและที่สำคัญคือญี่ปุ่นเป็นตลาดส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญของไทย (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2549: 1) รัฐบาลในสมัยพ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการริเริ่มและริบเร่งผลักดันความตกลง JTEPA โดยเฉพาะข้อตกลงภาคการเกษตรขึ้นมาเจรจาเป็นอันดับแรก แต่กลับยอมแลกสินค้าข้าวที่เกษตรกรไทยส่วนใหญ่จะได้ประโยชน์เพื่อแลกกับสินค้าไก่ กุ้งและอาหารแปรรูป ที่กลุ่มทุนขนาดใหญ่เป็นผู้ได้ประโยชน์ และในขณะนั้นยังมีความไม่ชัดเจนในประเด็นเรื่องขยะมีพิษกับสิทธิบัตรจุลชีพที่ยังคงเป็นข้อถกเถียงอยู่ แต่รัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ก็ยังคงเดินหน้าจัดทำความตกลงทั้งๆที่มีเสียงคัดค้านจากภาคประชาชน ทั้งนี้ก็เพื่อให้ญี่ปุ่นยอมเปิดตลาดภาคการเกษตรให้กับไทย ซึ่งการกระทำของรัฐบาลในขณะนั้นถูกตั้งข้อสงสัยว่าเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มทุนภายในพรรคหรือไม่โดยเฉพาะกลุ่มเจียร์วอนท์ของนายธนิษฐ์ เจียร์วอนท์ นักธุรกิจผู้เป็นเจ้าของ "กลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์หรือ CP" ที่มีเครือข่ายธุรกิจกว้างใหญ่โดยเฉพาะในธุรกิจอุตสาหกรรมเกษตร อีกทั้งยังมีสายสัมพันธ์กับพรรคไทยรักไทยเป็นอย่างดี ดังนั้นข้อสงสัยเกี่ยวกับผลประโยชน์ทับซ้อนของกลุ่มเจียร์วอนท์ภายในความตกลง JTEPA จึงเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้

จากข้อสงสัยข้างต้น จึงนำมาสู่คำถามในการวิจัยที่ว่านโยบายความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) ที่จัดทำขึ้นในสมัยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเจียร์วอนท์กับรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ อย่างไร และความสัมพันธ์ดังกล่าวนำมาซึ่งผลประโยชน์ทับซ้อนในความตกลง JTEPA อย่างไรบ้างของกลุ่มนี้ โดยจะพิจารณาภาคการเกษตรโดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารที่กลุ่มเจียร์วอนท์ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่ได้รับจากความตกลงนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการจัดทำนโยบาย JTEPA
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มเจียร์วอนท์
3. เพื่อศึกษาการได้มาซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มเจียร์วอนท์ ในนโยบาย JTEPA

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) มีการนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) และใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย JTEPA ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลเชิงเอกสาร ได้แก่

1.1 เอกสารปฐมภูมิ (Primary Document) ได้แก่ หนังสือราชการ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น เป็นต้น

1.2 เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Document) ได้แก่ รายงานวิจัย หนังสือ บทความ แถลงการณ์ข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์และวารสารต่างๆรวมทั้งทำการค้นคว้าจากฐานข้อมูลในอินเทอร์เน็ตและเว็บไซต์ต่างๆ เป็นต้น

2. แหล่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ได้แก่

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบาย JTEPA โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended Question) โดยมีโครงสร้างของคำถามตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นรวมถึงแง่มุมต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ แนวคำถามผู้วิจัยจะกำหนดหรือเตรียมไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi Structured Interview) เป็นการผสมผสานแนวการสัมภาษณ์ที่มีการเตรียมแนวคำถามไว้ล่วงหน้า ซึ่งคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended Question) แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ที่ปราศจากแนวคำถามในบางครั้ง เมื่อต้องการซักถามเจาะลึกในประเด็นที่น่าสนใจที่เพิ่งค้นพบขณะสัมภาษณ์ ทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็นสองกลุ่มคือ

กลุ่มที่หนึ่ง คือเป็นเจ้าหน้าที่คณะเจรจาความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นโดยเน้น เฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานมาตั้งแต่เริ่มจัดทำนโยบายในสมัยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

กลุ่มที่สอง คือกลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน (FTA Watch) ที่ติดตามนโยบาย JTEPA ตั้งแต่เริ่มแรกในสมัยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ เช่นกัน

ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาคือ **หนึ่ง** แนวคิดเรื่องโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจและลัทธิเสรีนิยมใหม่ **สอง** ทฤษฎีทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐและทุนนิยมแบบพวกพ้อง และ**สาม** แนวคิดเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อนำมาอธิบายการจัดทำนโยบาย JTEPA ของรัฐบาล กล่าวคือภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจและลัทธิเสรีนิยมใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแข่งขันเสรีขึ้น ระบบทุนนิยมที่มีการแข่งขันเสรีจะนำไปสู่การเกิดการกระจุกตัวและรวมศูนย์ของทุน (Concentration and Centralization) สิ่ง que เข้ามาแทนที่การแข่งขันเสรีก็คือการผูกขาด (Monopoly) ของกลุ่มนายทุนผูกขาดซึ่งมีพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเป็นแกนนำที่เข้ามาจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งก็คือพรรคไทยรักไทยและลงสมัครรับเลือกตั้งในระบบรัฐสภาเพื่อครอบครองอำนาจรัฐ สะท้อนให้เห็นโครงสร้างรัฐที่มีคุณลักษณะเป็นทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ (State Monopoly Capitalism) โดยกลุ่มทุนเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันในลักษณะทุนนิยมแบบพวกพ้อง (Crony Capitalism) ดังนั้นในการกำหนดนโยบาย JTEPA ของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการเจรจาในภาคการเกษตรเป็นหลัก จึงเกิดคำถามเกี่ยวกับผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ระหว่างผลประโยชน์สาธารณะกับผลประโยชน์ของกลุ่มเจีรวรนนท์ซึ่งเป็นกลุ่มทุนผูกขาดในรัฐบาล

ผลการวิจัย

1. โลกาภิวัตน์กับทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ

กระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจภายใต้อุดมการณ์ลัทธิเสรีนิยมใหม่ในปัจจุบันทำให้ไทยต้องตอบรับการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนในกรอบเขตการค้าเสรี ซึ่งเป็นนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ที่มีความเชื่อมั่นในระบบทุนนิยมตลาดเสรี (Free Market Capitalism) กล่าวคือการจัดทำการค้าเสรีในแง่หนึ่งก็จะทำให้นายทุนภายในประเทศมีความเข้มแข็งเติบโตขึ้นเพราะนายทุนต่างๆ ไม่ว่าจะป็นรายเล็กหรือรายใหญ่ล้วนมีโอกาสที่จะเข้ามาแข่งขันในกลไกตลาดได้เหมือนกัน แต่อีกด้านหนึ่ง ก็เป็นการสร้างเงื่อนไขทำนบกีดขวางการได้รับกำไรเกินปกติของภาคธุรกิจบางประเภทซึ่งก็คือกลุ่มทุนผูกขาด ดังนั้นการเปิดเสรีทางการค้าย่อมส่งผลกระทบต่อกลุ่มทุนดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยุทธวิธีที่สำคัญของการปรับตัวของกลุ่มทุนเหล่านี้ก็คือ การเข้าไปกำหนดนโยบายและกฎเกณฑ์ต่างๆ โดยตรงด้วยการควบคุมอำนาจรัฐเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตนเอง บริบทของการเปิดเสรีทางการค้าของไทยจึงเป็นไปท่ามกลางกลไกตลาดที่ไม่เสรี (ปกป้อง จันวิทย์. 2551: 8-9) โดยมีบริบทของวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ที่เป็นตัวสั่นคลอนและทำลายเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มทุนผูกขาดและนายทุนอื่นๆ เป็นผลให้กลุ่มทุนผูกขาดเริ่มปรับตัวต่อเงื่อนไขสมัยนี้ (กำชัย ลายสมิต และคณะ. 2553: 32) กล่าวคือวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ทำให้นายทุนภายในประเทศรู้สึกว่าการรัฐทอดทิ้งเพราะที่ผ่านมา นายทุนเชื่อว่ารัฐมาโดยตลอด ดำเนินการตามสัญญาทางการตลาดที่ให้โดยรัฐ แต่ผลที่เกิดขึ้นคือธุรกิจขนาดใหญ่ต้องปิดกิจการไปกว่า 7,000 บริษัท ประมาณ 55,000 บริษัทที่เป็นหนี้และล้มละลาย 8 ธนาคารและประมาณ 80 บริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ที่ต้องปิดกิจการไป

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐไม่สามารถจัดการกับเศรษฐกิจขนาดได้ นายทุนเหล่านี้จึงพุ่งความสนใจมาที่การยึด (Capture) การมีอิทธิพล (Influence) และการควบคุม (Control) เหนือรัฐ (Phongpaichit and Baker. 2001: 5) ดังนั้นสิ่งที่ลัทธิเสรีนิยมใหม่ทำสำเร็จหาใช่การสร้างความมั่งคั่งและยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ แต่เป็นการถ่ายโอนความมั่งคั่งไปที่ชนชั้นนำ ในแง่หนึ่งลัทธิเสรีนิยมใหม่จึงเป็นการฟื้นฟูอำนาจของชนชั้นนำขึ้นมา (Harvey. 2007: 152-182) ดังที่ David C. Korten ได้กล่าวถึงสภาพความเป็นจริงของระบบทุนนิยมที่ครอบงำโลกในปัจจุบันในหนังสือ When Corporations Rules The World โดยกล่าวว่า การค้าเสรีและการแข่งขันเสรีที่เขียนไว้ในตำราของอดัม สมิท นั้นไม่มีจริงในโลกปัจจุบัน ทุนผูกขาดมีอำนาจเหนือรัฐ เหนือสภาผู้แทนซึ่งซื้อประชาธิปไตยได้ (Korten. 1995: 141-148) ทั้งนี้ พ.ศ. ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นนายทุนผูกขาดด้านสื่อสารและโทรคมนาคมได้อาศัยความได้เปรียบทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจที่มีมากกว่านายทุนอื่นในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ด้วยการเข้าไปครอบครองอำนาจรัฐด้วยตนเองอย่างเต็มตัว โดยจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งก็คือพรรคไทยรักไทยขึ้นมา และลงสมัครรับเลือกตั้งในระบบรัฐสภาเพื่อครอบครองอำนาจรัฐ จึงกล่าวได้ว่า การกระจุกตัวและรวมศูนย์อำนาจผูกขาดทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองนี้มีลักษณะเป็นระบบทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐ (State Monopoly Capitalism) ก่อให้เกิดการใช้อำนาจและกลไกรัฐซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับกลไกของกลุ่มทุนผูกขาดที่เป็นหลักในการขับเคลื่อนและการสะสมทุน (อนุสรณ์ ลิ้มมณี. 2542: 50) ทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆ ของรัฐเป็นทั้งเหตุและผลของการขยายตัวของการสะสมทุนของนายทุนผูกขาดและการเข้ามาครอบครองอำนาจรัฐของทุนผูกขาด ทำให้กลุ่มทุนเหล่านี้สามารถดำเนินการจัดการนโยบายให้เข้ากับผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ ที่เป็นพวกพ้อง (Crony) ได้โดยตรง (Jessob. 1982: 45)

2. การมีส่วนร่วมของภาคการเมือง ภาคราชการ ภาคธุรกิจและภาคประชาสังคมในการทำความเข้าใจกลไกทุนส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น

กรอบการเจรจาความตกลง JTEPA ได้ครอบคลุมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจทุกด้าน โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ การเปิดเสรีทางการค้า (Trade Liberalization) การอำนวยความสะดวกทางการค้า (Trade Facilitation) และการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ (Cooperation) โดยรัฐบาลได้เร่งผลักดันข้อตกลงภาคการเกษตรโดยเฉพาะสินค้าอาหารขึ้นมาเจรจาเป็นอันดับแรก และได้อ้างเหตุผลว่าเนื่องจากญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ทำให้ไทยต้องเร่งชิงความได้เปรียบกับประเทศอื่นๆที่ได้ทำความตกลงหรือกำลังจัดทำความตกลงกับญี่ปุ่น หากไทยไม่ทำก็จะทำให้เป็นฝ่ายเสียเปรียบประเทศอื่น โดยความตกลงนี้จะส่งผลดีต่อประเทศเพราะไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรกว่าครึ่งประเทศ แต่ทั้งนี้ในความตกลง JTEPA การลดภาษีอย่างเดียวยังไม่ได้เป็นหลักประกันว่าสินค้าเกษตรไทยจะเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นได้ เพราะญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความเข้มงวดในเรื่องคุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหารมาก รวมทั้งมีเกณฑ์มาตรฐานสินค้าที่สูงกว่าระดับสากล

ในการจัดทำนโยบาย JTEPA นั้น ภาคการเมืองถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยภาคราชการต้องขึ้นตรงกับภาคการเมือง การตัดสินใจในรอบความตกลงต่างๆนั้นต้องผ่านการเห็นชอบและรับรู้จากระดับการเมือง (สริก อุบลบาน, สัมภาษณ์. 30 มิถุนายน 2553) ส่วนประเด็นความตกลงที่สำคัญๆโดยเฉพาะภาคการเกษตรนั้น ภาคการเมืองซึ่งก็คือพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีและสมคิด จาตุศรีพิทักษ์รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและพาณิชย์ในขณะนั้นจะเป็นผู้เข้ามาดำเนินการเจรจาด้วยตัวเอง (รังษิต ภูศิริภิฎญ์, สัมภาษณ์. 4 ธันวาคม 2553) ส่วนภาคธุรกิจก็เป็นภาคที่ให้การสนับสนุนทั้งภาคราชการและภาคการเมือง เนื่องจาก JTEPA เป็นนโยบายที่ส่งเสริมการค้าและการลงทุนของภาคธุรกิจ อีกทั้งรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ก็ประกอบด้วยกลุ่มธุรกิจเช่นกันทำให้สองกลุ่มนี้มีแนวคิดที่สอดคล้องกัน ในขณะที่ภาคประชาชนเป็นเพียงคนกลุ่มหนึ่งที่รัฐบาลนำมาอ้างเพื่อสร้างความชอบธรรมให้การดำเนินการความตกลง JTEPA เท่านั้น เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมในการเจรจาในประเด็นสำคัญ และในการจัดประชาพิจารณ์ JTEPA ก็เป็นเพียงแค่การรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชน เนื่องจากผู้เข้าร่วมแทบไม่มีผู้ใดมีโอกาสได้เห็นร่างความตกลง JTEPA เลยจึงไม่ใช่ว่าการทำประชาพิจารณ์อย่างแท้จริง (สมาชิกกลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน, สัมภาษณ์. 8 ธันวาคม 2553)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณกับกลุ่มเจียรวนนท์

จากการศึกษาถึงผลประโยชน์ของพวกพ้องในกลุ่มทุนของรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณที่ได้รับจากความตกลง JTEPA ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดก็คือ กลุ่มเจียรวนนท์ที่จะได้ประโยชน์จากความตกลงในภาคเกษตร ซึ่งเป็นภาคธุรกิจหลักที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกในการเจรจาความตกลง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารที่เป็นธุรกิจหลักของกลุ่มนี้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม เจียรวนนท์กับรัฐบาลแล้วจะพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายการเมืองกับกลุ่มธุรกิจในรัฐบาลได้มีกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ของเจียรวนนท์เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย การจัดวางบุคคลในตำแหน่งรัฐมนตรีของพ.ต.ท.ทักษิณ นั้นเป็นการแต่งตั้งให้นายทุนที่เป็นกลุ่มทุนหลักของพรรคเข้ามาครอบครองตำแหน่งรัฐมนตรีที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจซึ่งก็คือ พัทธพงศ์ อินทรวิทย์นันท์ อดีตผู้บริหารระดับสูงของกลุ่มในเครือเจริญโภคภัณฑ์ซึ่งประกอบธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมกรรมการเกษตรครบวงจรรายใหญ่ที่สุดของไทยและธุรกิจโทรคมนาคมรายใหญ่ของประเทศดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจ

ในการปรับเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีหลายครั้งพัฒนา เมืองสุข หลานเขยของธนิษฐ์ สามารถดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ส่วนวีระชัย วีระเมธากุล ลูกเขยของธนิษฐ์ก็ได้รับตำแหน่งผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แสน กิ่งดินวนันท์. 2550: 99-100) อีกทั้งเป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่งเกี่ยวกับความ ตกลง JTEPA ที่บุคคลผู้มีความสัมพันธ์กับเจียรวนนท์เข้ามาดำรงตำแหน่งในรัฐบาลขณะนั้นคือสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและพาณิชย์ในสมัยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณซึ่ง

ดำรงตำแหน่งเป็นประธาน "คณะกรรมการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี" โดยสมคิดเปรียบเสมือน Think Tank ของความตกลงนี้เพราะว่ามีบทบาทสำคัญในการผลักดันข้อตกลงต่างๆ ใน JTEPA โดยเฉพาะความตกลงภาคการเกษตรที่เป็นสินค้าหลักของไทย นอกจากนี้วัฒนา เมืองสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ก็เป็นหนึ่งในคณะกรรมการด้วย (ฉนภุต เหลืองอาสนะทิพย์, 2549: 35) เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสมคิดกับกลุ่มเจีรวนนท์ พบว่าฉันทน์ เคยดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษากระทรวงการคลังในสมัยที่สมคิดเป็นรัฐมนตรี ส่วนสม จาตุศรีพิทักษ์ พี่ชายของสมคิด ก็ดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ จากการที่กลุ่มเจีรวนนท์มีสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับอำนาจรัฐ ทำให้สามารถเอื้อประโยชน์ทางธุรกิจได้ ดีกว่าการทำหน้าที่ของกลไกตลาดในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังนั้นข้อสงสัยเกี่ยวกับผลประโยชน์ทับซ้อนของกลุ่มเจีรวนนท์ภายในความตกลง JTEPA จึงเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้

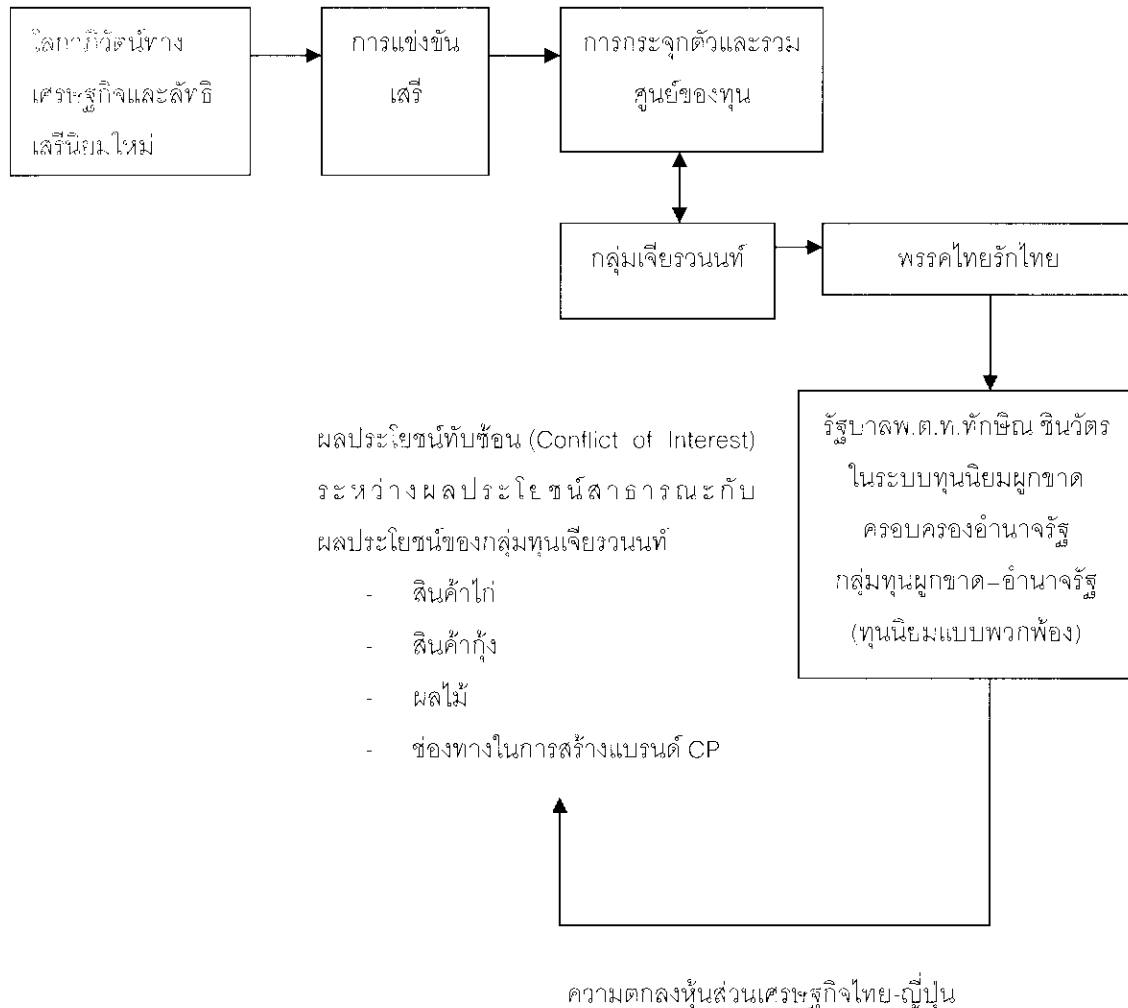
4. ผลประโยชน์ทับซ้อน: รัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณกับกลุ่มเจีรวนนท์

การทับซ้อนกับผลประโยชน์ที่สาธารณชนจะต้องสูญเสียไปเพื่อแลกกับผลประโยชน์ส่วนตัวที่กลุ่มทุนผูกขาดในรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณจะได้นั้น จากการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าเหตุใดแล้วกลุ่ม เจีรวนนท์จึงได้รับผลประโยชน์มากที่สุดจากความตกลง JTEPA นี้ กล่าวคือญี่ปุ่นเป็นประเทศที่พึ่งพาการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหาร สูงที่สุดในกลุ่มประเทศพัฒนา โดยมีอัตราการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร(Self-sufficiency) หรือผลิตอาหารสำหรับบริโภคภายในประเทศได้เพียงร้อยละ 40 ของความต้องการบริโภคทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2550: 6) แต่ในขณะที่เดียวกันญี่ปุ่นก็เป็นประเทศที่มีมาตรการสุขอนามัยที่เข้มงวดมาก ทำให้ภาคธุรกิจที่ได้รับรองมาตรฐานความปลอดภัยและสามารถส่งออกสินค้าไปยังญี่ปุ่นได้ จะจำกัดอยู่เฉพาะภาคธุรกิจขนาดใหญ่ ซึ่งในประเด็นนี้ วินิจฉัย แจ่มแจ้ง เจ้าหน้าที่รัฐได้ชี้แจงว่า

"การทำ JTEPA ถือได้ว่าเป็น "การสร้างโอกาส" ให้กับธุรกิจ แต่ธุรกิจขนาดเล็กก็คงลำบากเพราะแค่ตลาดในประเทศก็ลำบากแล้ว ทั้งนี้การเปิดเสรีการค้าแท้จริงแล้วไม่ใช่เรื่องของการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ กลุ่มทุนขนาดใหญ่จึงได้รับโอกาสมากกว่า เนื่องจากมีศักยภาพและความพร้อมมากกว่า" (วินิจฉัย แจ่มแจ้ง, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2553)

การส่งออกสินค้าไปยังญี่ปุ่นนั้นผู้ประกอบการจะต้องมียื่นเอกสารที่เรียกว่า "ใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า" หรือ "Form JTEPA" เพื่อใช้สิทธิลดภาษีภายใต้กรอบ JTEPA ซึ่งการขอแบบฟอร์ม JTEPA นี้ค่อนข้างมีค่าใช้จ่ายที่สูงจึงเหมาะกับภาคธุรกิจที่มีการส่งออกไปในปริมาณมากเป็น Mass Product จึงจะคุ้มทุน อีกทั้งขั้นตอนการดำเนินการและตรวจสอบคุณภาพสินค้าทั้งจากไทยและโดยเฉพาะจากญี่ปุ่นค่อนข้างเข้มงวดและยุ่งยาก ภาคธุรกิจที่ส่งออกสินค้าต้องได้รับการรับรองมาตรฐานจากญี่ปุ่นก่อนจึงจะส่งออกไปได้ ซึ่งภาคธุรกิจที่ผ่านการรับรองจากญี่ปุ่นส่วนมากจะเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ดังเช่น กลุ่มเจีรวนนท์ที่เป็นกลุ่มธุรกิจทางการเกษตรที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในไทยรวมถึงภูมิภาคเอเชีย ทำให้มีความพร้อมทั้งเทคโนโลยีและศักยภาพในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและมาตรฐานสูงจนเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้กลุ่มธุรกิจนี้ได้รับสิทธิประโยชน์ในการส่งออกสินค้าด้านการเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารจากความตกลง JTEPA และจากความสัมพันธ์ส่วนตัวที่กลุ่มเจีรวนนท์มีต่อรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ โดยมีบุคคลใกล้ชิดดำรงตำแหน่งในรัฐบาลด้วยแล้วนั้น กล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มธุรกิจนี้ได้รับประโยชน์จากความตกลง JTEPA ได้อย่างเต็มที่เนื่องจากความตกลงนี้มุ่งเน้นการได้มาซึ่งประโยชน์ของกลุ่มเจีรวนนท์ซึ่งเป็นกลุ่มทุนในรัฐบาล และจากการที่กลุ่มเจีรวนนท์ได้กำหนดยุทธศาสตร์หลักคือต้องการที่จะก้าวขึ้นเป็น "ครัวของโลก" ด้วยการผลิตอาหารคุณภาพดีและผลิตภัณฑ์อาหารที่ถูกหลักอนามัยอย่างมีมาตรฐานสูง ซึ่งยุทธศาสตร์นี้ได้สอดคล้องกับ "โครงการส่งเสริมการค้าและการลงทุนเพื่อครัวไทยสู่โลก" ใน

นโยบาย JTEPA โดยโครงการนี้จะช่วยส่งเสริมการส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารของไทย ซึ่งรวมถึงวัตถุดิบ อาหารเตรียมสำเร็จ อาหารพร้อมปรุงและอาหารพร้อมรับประทาน (กระทรวงการต่างประเทศ, 2549: 35) โดยบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ของกลุ่มเจียรวนนท์ ได้ขานรับนโยบายนี้เพื่อที่จะมุ่งเป็นครัวโลก กล่าวได้ว่าโครงการนี้เป็นนโยบายที่เปิดโอกาสให้กับกลุ่มเจียรวนนท์ ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการส่งออกสินค้าในภาคอุตสาหกรรมของตนหรือการเข้าไปลงทุนในญี่ปุ่น ผลประโยชน์ทับซ้อนที่กลุ่มเจียรวนนท์ได้รับนั้นสามารถพิจารณาได้จากรูปภาพ 1 ดังนี้

รูปภาพ 1 ผลประโยชน์ทับซ้อนของกลุ่มเจียรวนนท์

กล่าวคือผลประโยชน์ที่ทางกลุ่มได้รับจากความตกลง JTEPA นั้นสามารถวิเคราะห์ออกมาได้ 4 ข้อ คือ **หนึ่ง** การส่งออกสินค้าไก่ **สอง** การส่งออกสินค้ากุ้ง **สาม** การส่งออกผลไม้ และ **สี่** ช่องทางในการสร้างแบรนด์ CP ในตลาดญี่ปุ่น ที่จะสร้างรายได้มหาศาลให้กับทางกลุ่มนี้ เนื่องจากกลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์เป็นบริษัทที่ส่งออกสินค้าเหล่านี้ไปยังญี่ปุ่นสูงเป็นอันดับ 1 ของไทย ความตกลง JTEPA จะส่งผลให้กลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้รับสิทธิในการลดหย่อนภาษีการส่งออก รวมทั้งลดอุปสรรคทางการค้าต่างๆ นอกจากนี้จากนี้ยังช่วยขยายสู่ทางการทำ

การตลาดภายใต้แบรนด์ “CP” ในตลาดญี่ปุ่น โดยจะเห็นได้จากการร่วมลงทุนกับ โยนิคิ คอรัปอเรชั่น บริษัทผู้ประกอบการผลิตและแปรรูปเนื้อสัตว์รายใหญ่ในญี่ปุ่น ด้วยการจัดตั้งบริษัท CP-Yonekyu รวมถึงการร่วมทุนระหว่างเครือเจริญโภคภัณฑ์กับผู้ค้าผลไม้รายใหญ่ในญี่ปุ่นอย่างบริษัทไดมอนต์สตาร์ คอรัปอเรชั่น บริษัทสัญชาติญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผู้ค้าผลไม้รายใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่น ที่มีส่วนแบ่งการตลาดมากกว่าร้อยละ 50 โดยเครือเจริญโภคภัณฑ์มีสัดส่วนในการถือหุ้นสูงถึงร้อยละ 51 นั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการตอกย้ำเป้าหมายที่จะก้าวขึ้นเป็น “ครัวของโลก” ของกลุ่มธุรกิจนี้ได้เป็นอย่างดี แต่เมื่อพิจารณาผลประโยชน์ของสาธารณชนที่ต้องเสียไปเพื่อแลกกับการได้มาของผลประโยชน์ของกลุ่มเจียรวนนท์ซึ่งเป็นกลุ่มทุนในพรรคสามารถจำแนกได้ 3 ประการคือคือ **หนึ่ง** สินค้าข้าว ที่ภาคการเมืองเป็นผู้เข้ามาดำเนินการในเรื่องนี้โดยตรง โดยยอมถอนสินค้าข้าวออกจากการเจรจาเพื่อให้ญี่ปุ่นยอมเปิดตลาดสินค้าประเภทไก่ และอาหารแปรรูปให้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบริษัทของกลุ่มทุนในรัฐบาลซึ่งก็คือกลุ่ม เจียรวนนท์นั่นเอง ทำให้ผลประโยชน์ที่ได้รับในภาคเกษตรจึงกระจุกตัวอยู่แค่เฉพาะกลุ่มทุนผูกขาด ไม่ได้ตกอยู่กับเกษตรกร โดยเฉพาะชาวนาที่เป็นอาชีพหลักของคนไทย **สอง** การเปิดโอกาสให้มีการนำเข้าขยะและของเสียอันตรายหรือขยะพิษเข้ามาในไทยในรูปแบบของ “สินค้า” สืบเนื่องมาจากการตกลงร่วมกันภายใต้กรอบ JTEPA ที่จะยึดถือว่าขยะและของเสียอันตรายนับเป็นสินค้าประเภทหนึ่งด้วย และเป็นที่ทราบกันดีว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่กำลังประสบปัญหาวิกฤตการณ์จากการมีขยะล้นประเทศที่เกิดจากการผลิตในภาคต่างๆ การขยายตัวของการบินภาค ดังนั้นรัฐบาลญี่ปุ่นจึงต้องหาวิธีในการลดปริมาณขยะ ด้วยการสร้างธุรกิจการแปรรูปขยะเพื่อหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) รวมทั้งการกำจัดขยะด้วยการส่งออกไปประเทศต่างๆ ซึ่งภายใต้ความตกลง JTEPA การนำเข้าขยะและของเสียอันตรายจากญี่ปุ่นเป็นเรื่องที่ “ถูกกฎหมาย” (legalize) ทำให้ไทยไม่สามารถปฏิเสธสินค้านี้ได้เพราะจะกลายเป็นการระทบการคุ้มครองการลงทุนและระทบกับสิทธิของผู้ประกอบการของญี่ปุ่น แต่ผลเสียที่ตามมาก็คือสภาพแวดล้อมและสุขภาพของคนไทยที่ต้องเสียไป และ **สาม** สิทธิบัตรจุลชีพ คือ การเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการจดสิทธิบัตรจุลชีพตามธรรมชาติ (product of nature) ที่ญี่ปุ่นสามารถจดสิทธิบัตรในสารพันธุกรรมที่แม้ว่าจะมีลักษณะทางพันธุกรรมเหมือนกับสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติในไทยอันเกิดจาก “การประดิษฐ์” (invention) ขึ้นมา ไม่ใช่เกิดจากการ “ค้นพบ” (discovery) ในธรรมชาติได้ ซึ่งเป็นที่กังวลว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีการพัฒนาด้านจุลชีพมากที่สุด มีเทคโนโลยี ความรู้และความสามารถมากกว่าไทย อาจทำให้ไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบในที่สุด และก่อให้เกิดผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของคนไทยโดยเฉพาะเกษตรกรและทรัพยากรชีวภาพในประเทศ กล่าวคือเกษตรกรจะต้องถูกเรียกเก็บค่าสิทธิบัตรในราคาแพง หากพบว่าพันธุพืชหรือผลิตภัณฑ์ที่เกษตรกรครอบครองอยู่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตรที่ญี่ปุ่นจดไว้ (กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน. 2550: 26-41)

กล่าวคือถึงแม้รัฐไม่อาจปฏิเสธกระแสการเปิดเสรีด้วยการทำ FTA ที่เป็นการเร่งรัดให้ไทยต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจโลก เพราะต่อไปเมื่อการเจรจาเหล่านี้ก้าวหน้ามากขึ้นทุกประเทศก็ต้องลดภาษีและมาตรการที่มีไขภาษีที่กีดกันการค้าที่มีอยู่กันทุกวันนี้ให้น้อยลง เมื่อถึงเวลานั้นไทยก็ไม่อาจจะปกป้องอุตสาหกรรมที่ไม่สามารถแข่งขันในตลาดโลกโดยการใช้กำแพงภาษีต่อไปเรื่อยๆได้ การเปิดตลาดโดยไม่ปรับตัวและหวังพึ่งพิงการปกป้องจากภาครัฐ จะทำให้รัฐบาลต้องจ่ายเงิน รายได้แผ่นดินหรือเงินประชาชนทั่วไปไปอบอุ้มอุตสาหกรรมเฉพาะทางไปไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งประเด็นนี้เป็นการมองเฉพาะ “ต้นทุนของการไม่เข้าร่วม” (Cost of non participation) เพียงอย่างเดียวที่กล่าวว่าไทยจะเสียโอกาสหรือไม่ได้รับโอกาสเหมือนกับประเทศอื่นฯ ทำให้รัฐละเลยที่จะมองถึง “ต้นทุนของการเข้าร่วม” (Cost of participation) ว่าการได้รับสิทธิประโยชน์ในการยกเลิกหรือลดภาษีการส่งออกสินค้านั้นคุ้มกับการที่

ต้องรับต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรชีวภาพหรือการประมงอาชีพของคนไทย ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบและสร้างความเสียหายให้แก่สาธารณชนและเป็นความสูญเสียที่ไม่สามารถประเมินค่าได้เลย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรในการจัดทำนโยบาย JTEPA และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเจียรวนนท์กับรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ รวมถึงศึกษาการได้มาซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มทุนนี้ในนโยบาย JTEPA กล่าวคือการจัดทำความตกลง JTEPA นับเป็นนโยบายเชิงรุกอย่างหนึ่งของนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ ที่เป็นผู้บุกเบิกการเจรจา การที่รัฐบาลริบเร่งผลักดันความตกลง JTEPA ด้วยการอ้างเหตุผลว่าจากการที่ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่และเป็นประเทศที่พึ่งพิงการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารสูงที่สุดในกลุ่มประเทศพัฒนา ทำให้ไทยต้องเร่งชิงความได้เปรียบกับประเทศอื่น ๆ ที่ได้ทำความตกลงหรือกำลังจัดทำความตกลง JTEPA หากไทยไม่ทำก็จะทำให้เป็นฝ่ายเสียเปรียบประเทศอื่น ๆ กล่าวคือรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ได้ใช้ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจและลัทธิเสรีนิยมใหม่ที่ไหลบ่าเข้ามาในไทยผ่านกลไกตลาดเสรี ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก (External) และเมื่อนำเข้ามาในไทยผ่านการใช้อำนาจของรัฐบาลซึ่งเป็นปัจจัยภายใน (Internal) ได้ก่อให้เกิดการบิดเบือนกลไกตลาดเสรีคือการออกนโยบายที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มทุนผูกขาดในรัฐบาล

กลุ่มเจียรวนนท์เป็นกลุ่มทุนผูกขาดในธุรกิจเกษตรครบวงจรรายใหญ่ที่สุดในประเทศที่มีแนวโน้มมีผลประโยชน์ทับซ้อนในภาคการเกษตรโดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหาร เป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมทั้งเทคโนโลยี ศักยภาพ โดยเฉพาะอำนาจในภาครัฐที่มีความสัมพันธ์กับรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ โดยเป็นทั้งกลุ่มทุนผูกขาดที่จัดตั้งรัฐบาลและเป็นกลุ่มทุนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐบาล ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาล้วนอยู่ภายใต้บริบทของทุนนิยมผูกขาดครอบครองอำนาจรัฐที่กลุ่มทุนเหล่านี้เข้ามามีบทบาททางการเมืองและเข้ามาเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายที่เอื้อประโยชน์ให้กับพวกพ้องของตนเอง สิ่งเหล่านี้ถือเป็นความได้เปรียบในการสร้างโอกาสสำคัญเพื่อการส่งออกสินค้าในธุรกิจของตนเองไปยังญี่ปุ่น ในขณะที่เกษตรกรหรือผู้ประกอบการรายย่อยกลับไม่ได้รับประโยชน์จากความตกลงนี้ ด้วยการดำเนินการของภาคการเมืองที่มุ่งเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นหลัก กล่าวคือถึงแม้ตรรกะของทุนนิยมจะนำมาสู่การผูกขาดนายทุนรายใหญ่ ซึ่งทำให้นายทุนรายใหญ่ได้เปรียบนายทุนรายย่อยอยู่แล้วนั้น แต่การที่รัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณเข้ามาบิดเบือนกระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ไหลบ่าเข้ามาผ่านอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ด้วยการจกฉวยผลประโยชน์ให้กับพวกพ้องของตนนั้นทำให้การแข่งขันในตลาดเสรีไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

แนวทางการป้องกันปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนที่จะเกิดขึ้นมีดังต่อไปนี้

1. กระบวนการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจและการจัดทำความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศต้องยื่นอยู่บนหลักการ 3 ประการคือ **หนึ่ง** เป้าหมายและสาระความสำคัญต้องอยู่ภายใต้หลักการเสมอภาคและการพัฒนาที่ทั้งขึ้น **สอง** ควรมีหลักประกันในการสร้างความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวางในทุกระดับ **สาม** ควรมีกระบวนการตรวจสอบระหว่างอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและ ภาคประชาสังคม

2. ภาคประชาชน เกษตรกร แรงงาน ผู้บริโภคและผู้ประกอบการขนาดเล็กในประเทศต้องลุกขึ้นมาเรียกร้อง ต่อรองและต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบายที่คุ้มครองผลประโยชน์และลดผลกระทบด้วยตัวเอง โดยไม่หวังพึ่งกลุ่มนักเจรจาการค้า หน่วยงานราชการ สมาคมทางการค้าและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หรือพรรคการเมืองในระบบรัฐสภา แค่เพียงอย่างเดียว ความเข้มแข็งของภาคประชาชนยังรวมไปถึงบทบาทของสื่อมวลชนทั้งหลายที่ตั้งใจเป็น กระบอกเสียงให้กับภาคประชาชนและสังคมไทยทั้งหมดอย่างแท้จริง ต้องรู้เท่าทันและมีข้อมูลเพียงพอที่จะตรวจสอบ การกระทำของรัฐบาล การรวมกลุ่มกันที่เริ่มจากกลุ่มเล็กๆ และเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ขององค์กรภาค ประชาชน รวมทั้งการสร้างพันธมิตรกับองค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการอิสระเพื่อสร้างอำนาจการต่อรอง คือ ทางออกที่แท้จริงของการปฏิรูปกระบวนการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจสำหรับสังคมไทย

3. ในการปฏิรูปรัฐธรรมนูญเพื่ออำนวยให้ทั้งภาครัฐและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย สามารถมีกระบวนการที่ ชัดเจน มีความโปร่งใสที่จะร่วมกันคิดหาจุดยืนร่วมอันจะนำไปสู่ท่าทีของประเทศไทยในการเจรจาและการได้มาซึ่ง ความตกลงหรือสัญญาระหว่างประเทศ ที่เสริมสร้างความเสมอภาคทางสังคมและความยั่งยืนของเศรษฐกิจไทย จึง จำเป็นอย่างยิ่งที่ไทยควรมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญดังนี้

"ความตกลงหรือสนธิสัญญาระหว่างประเทศใดที่เปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรืออำนาจแห่งรัฐ มีบท กระทบหรือต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา มีผลผูกพันทางการค้าหรือการลงทุน มีผลผูกพัน รายจ่ายและการคลังของประเทศ มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือชุมชน ต้องดำเนินการกระบวนการ เจริญหรือจัดทำความตกลงหรือสนธิสัญญานั้นๆ บนหลักการความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของ ประชาชน และต้องเสนอขอความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนเริ่มเจรจาและก่อนการลงนามทำความตกลง"

กล่าวคือการปฏิรูปรัฐธรรมนูญและกฎหมายจะดำเนินไปได้และสามารถแปรไปสู่การปฏิบัติได้ด้วยความ เข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาชนคือการมีส่วนร่วมของประชาชนคนไทย ให้เกิดขึ้นก่อนเป็นพื้นฐานเสียก่อน เพื่อ นำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจและประเทศอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์. (2545). **ไทยกับเขตการค้าเสรี**. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2549). **เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น Japan-Thailand Economic Partnership Agreement**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการต่างประเทศ.
- กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน. (2550). **วิเคราะห์ความตกลงที่ถูกปิดเอฟทีเอ ไทย-ญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ FTA Watch.
- กำชัย ลายสมิต และคณะ. (2553). **เศรษฐกิจไทยในระบบทุนนิยมโลก**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนภฤต เหลืองอาสนะทิพย์. (2549). **การเจรจาเปิดการเปิดตลาดสินค้าภายใต้ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ ไทย-ญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.
- นิลวรรณ ลีลาวิทย์. (2546). **เอกสารประกอบการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 4/2546**. กรุงเทพฯ: สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.
- ปกป้อง จันวิทย์. (2551). **นโยบายเศรษฐกิจทางเลือกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่** : กรณีศึกษาว่าด้วยมาตรการกำกับและจัดการทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ. **เอกสารประกอบการ สัมมนาวิชาการเรื่อง "นโยบายเศรษฐกิจทางเลือกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และอุดมการณ์เสรี**

- นิยมใหม่ : บทสำรวจองค์ความรู้และประสบการณ์** วันที่ 29 พฤษภาคม 2551 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- รังษิต ภูศิริภิญโญ. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. **สัมภาษณ์**, 4 ธันวาคม 2553.
- วรรณิ จำลองนาค. (2548). **ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มทุนผูกขาดในบริบทเศรษฐกิจการเมืองไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วินิจัย แจ่มแจ้ง. ผู้อำนวยการสถาบันนานาชาติเพื่อเอเชียแปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. **สัมภาษณ์**, 12 พฤศจิกายน 2553.
- โคกิต นาสืบ. (2547). **นโยบายไทยต่อจีน สมัยรัฐบาลทักษิณชินวัตร : ศึกษาการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-จีน**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2549). **โครงการวิจัย "ข้อเสนอต่อร่างความตกลง JTEPA"**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สมาชิกกลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน (FTA Watch). **นักวิจัยประจำโครงการศึกษาและปฏิบัติการงานพัฒนา (FOCUS) สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์**, 8 ธันวาคม 2553.
- สรัก อุบลบาน. นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ กองเอเชีย กรมเจรจาการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. **สัมภาษณ์**, 30 มิถุนายน 2553.
- แสน กิรตินวนันท์. (2550). **นโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนพิกัด 07-08 เรื่องผักและผลไม้ ศึกษาผู้ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2550). **สรุปความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นด้านการเกษตร**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2542). **รัฐ สังคมและการเปลี่ยนแปลงการพิจารณาในเชิงอำนาจนโยบายและเครือข่ายความสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด.
- Harvey, D. (2007). Chapter 6 Neoliberalism on Trial. In *A Brief of History of Neoliberalism*. London: Oxford University Press.
- Jessop, B. (1982). *The Capitalist State: Marxist Theories and Methods*. Oxford: Martin Robertson.
- Korten, David C. (1995). *When Corporations Rules the World*. CA: Berrett-Koehler.
- Phongpaichit, P. & Baker, C. (2004). *Thaksin the Business of Politics in Thailand*. Thailand: O.S. Printing House.